УДК 027.7:316.77:314.151.3-054.73(477.62)

Кудлай В'ячеслав,
Маріупольський державний університет

Kudlai Viacheslav,
Mariupol State University

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ

INFORMATION AND COMMUNICATION STRATEGY OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY SCIENTIFIC LIBRARY IN THE PROCESS OF REINTEGRATION OF THE MARIUPOL COMMUNITY

Проаналізовано роль наукової бібліотеки МДУ м. Київ в інформаційно-комунікаційній підтримці реінтеграції маріупольської громади. Розглядаються бібліотечні події, цифрові канали, партнерські ініціативи та просвітницькі практики, що допомагають зберігати пам'ять про Маріуполь, підтримувати горизонтальні зв'язки між переміщеними мешканцями та формувати позитивну модель післявоєнного культурного відновлення через університетські й громадські комунікації в умовах втрати спільного дому.

Ключові слова: *університетська бібліотека, Маріупольський державний університет, маріупольська громада, реінтеграція, Window on America Mariupol, культурна пам'ять, соціальні комунікації, бібліотечне лідерство.*

The report analyzes the role of Mariupol State University Scientific Library in Kyiv in information and communication support for the reintegration of the Mariupol community. Library events, digital channels, partnership initiatives and educational practices are considered as tools for preserving local memory, maintaining horizontal ties among displaced residents, and shaping a positive model of post-war cultural recovery through university and civic communication.

Keywords: *university library, Mariupol State University, Mariupol community, reintegration, Window on America Mariupol, cultural memory, social communications, library leadership.*

Повномасштабна російсько-українська війна радикально змінила умови існування університетських спільнот, які були вимушені залишити свої міста, матеріальну базу, звичні комунікаційні стратегії та місця академічної пам'яті. Для Маріупольського державного університету, що у квітні 2022 р. продовжив роботу в Києві, питання реінтеграції маріупольської громади пов'язане з поверненням людям відчуття належності, інституційної тяглості, права на пам'ять і видимість. У цьому процесі наукова бібліотека МДУ трансформувалася у комунікаційну платформу, через яку університет підтримує зв'язок із власною історією, студентами, викладачами,

випускниками, переміщеними мешканцями Маріуполя, бібліотечною професійною спільнотою та міжнародними партнерами.

Державна політика щодо внутрішнього переміщення в Україні поступово переходить від логіки екстреного реагування до логіки середньострокових рішень, інтеграції, адаптації та розвитку людського потенціалу. У Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р, акцентовано необхідність формування умов для соціальної згуртованості, доступу до послуг, підтримки приймаючих громад та врахування потреб внутрішньо переміщених осіб [1]. Для університету, який сам є інституційно переміщеним, ці завдання мають подвійну природу: він одночасно підтримує власну академічну спільноту й виконує публічну місію щодо збереження регіональної ідентичності. Тому бібліотечна стратегія МДУ розглядається як частина ширшої стратегії соціальної, культурної та інформаційної реінтеграції.

У міжнародній бібліотечній думці дедалі виразніше утверджується розуміння бібліотеки як простору довіри, безпечного діалогу, взаємного навчання та відновлення соціального капіталу. IFLA у настановах щодо бібліотечної підтримки переміщених осіб наголошує, що бібліотеки можуть бути «просторами довіри для громади» («trusted community spaces») і сприяти двосторонній інтеграції: допомагати переміщеним людям інтегруватися в приймаючі громади та водночас створювати умови, за яких приймаючі й переміщені спільноти навчаються одна в одної [9]. Для наукової бібліотеки МДУ така рамка є особливо релевантною, адже йдеться про роботу зі спільнотою, яка пережила травму втрати міста, розриву соціальних зв’язків і вимушеного переукорінення.

Після переміщення університету до Києва бібліотека стала одним із важливих елементів нового освітнього простору МДУ. Освітній простір на вул. Преображенській, 6 у Києві охоплює наукову бібліотеку, інтернет-покриття, навчальні аудиторії, лабораторії та інші складові змішаного навчання [4]. Наукова бібліотека МДУ пріоритетно надає доступ до електронного репозитарію, електронних ресурсів, міжнародних наукометричних баз, відкритих баз даних і ресурсів центру Window on America Mariupol, що вказує на поєднання фізичного простору, цифрового сервісу та міжнародного інформаційного ресурсу [2]. Саме ця гібридність – фізична присутність у Києві, цифрова доступність для розпорошеної спільноти та символічний зв’язок із

Маріуполем – є базовою передумовою інформаційно-комунікаційної стратегії бібліотеки.

Сутність такої стратегії полягає як в інформуванні користувачів про фонди, заходи або електронні ресурси. Вона має працювати як система смислотворення. Її перший вектор – меморіально-ідентифікаційний. Бібліотека, що втратила частину матеріального середовища, мусить зберігати й актуалізувати документну, книжкову та комунікаційну пам'ять про Маріуполь. У цьому сенсі показовим є публічний дискурс самого університету: у березні 2026 р. в київському фронт-офісі МДУ відбувся круглий стіл «Прифронтові та переміщені бібліотеки. Досвід, сьогодення, перспективи», де питання бібліотек було пов'язане зі збереженням історичної пам'яті, знань поколінь, регіональної ідентичності та культурної безпеки [3]. Участь понад 300 учасників онлайн і наживо, а також партнерство з Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого демонструють, що бібліотечна тема вийшла за межі внутрішньої університетської проблематики й стала частиною загальнонаціональної розмови про пам'ять, втрати та відновлення.

Другий вектор стратегії можна визначити як сервісно-освітній. Для переміщеної університетської громади бібліотека має забезпечувати безперервний доступ до знань у ситуації, коли значна частина студентів, викладачів і випускників перебуває поза Києвом або долучається до університетського життя онлайн. Відтак значущими стають електронний репозитарій МДУ, відкриті наукові бази, ресурси для дослідників, інструменти пошуку публікацій відкритого доступу, консультаційна підтримка з академічного письма, бібліографування, наукової доброчесності та інформаційної грамотності. UNESCO у Рекомендації щодо збереження документальної спадщини, зокрема цифрової, підкреслює, що документальна спадщина відображає пам'ять та ідентичність спільнот і держав, а бібліотеки, архіви, музеї та освітні установи належать до інституцій пам'яті, які мають забезпечувати збереження, доступність і повторне використання документів [10]. Тому цифрова робота НБ МДУ є способом підтримати тяглість університетської пам'яті та академічної комунікації.

Третій вектор – партнерсько-мережевий. Реінтеграція маріупольської громади потребує мережі довіри, професійної солідарності та міжнародної підтримки. Історія наукової бібліотеки МДУ до повномасштабної війни вже містила сильний партнерський компонент. В інформаційному матеріалі до 30-річчя бібліотеки зазначено, що на її базі працював інформаційно-ресурсний центр Window on America Mariupol, створений за

сприяння та фінансової підтримки Посольства США в Україні для сприяння взаєморозумінню між українським і американським народами, поширення інформації про суспільне, політичне й культурне життя США, популяризації англомовної літератури та допомоги у вивченні англійської мови [5]. Там само підкреслено, що центр проводив інформаційні, науково-комунікативні й культурні заходи, зустрічі випускників міжнародних програм, семінари, медіапрезентації, лекції, фотовиставки та перегляди фільмів. Отже, модель бібліотеки як відкритої комунікаційної платформи була закладена ще до переміщення, а після нього отримала нове життя.

Window on America Mariupol у структурі Наукової бібліотеки МДУ є особливо важливим елементом стратегії, бо поєднує локальну маріупольську ідентичність із міжнародним партнерством і громадянською освітою. У звітних матеріалах бібліотеки за 2021 рік подано відомості про продовження роботи центру, його електронні ресурси, англомовний фонд, 152 інформаційні, науково-комунікативні та культурні заходи, понад 11,5 тис. відвідувань, англомовні клуби, онлайн-заняття з медіаосвіти та інші формати роботи [6]. Репозитарій МДУ також зберігає презентацію про Mariupol Window on America Centre як інформаційно-ресурсний центр і міні-модель американської бібліотеки [7]. У ширшому контексті мережа Window on America описується як партнерство між урядом США та українськими бібліотеками, що надають простір і адміністративну підтримку; такі центри організовують події, які зближують американців і українців, залучають дипломатів, стипендіатів Fulbright, волонтерів Peace Corps та інших учасників міжкультурного діалогу [8]. Для переміщеного університету це можливість підтримувати відкритість, міжнародну суб’єктність і зв’язок із демократичними практиками.

Четвертий вектор – цифрово-комунікаційний. Реінтеграція громади в умовах втрати спільного міського простору значною мірою відбувається через цифрові канали: сайт університету, сторінки бібліотеки та центру Window on America Mariupol у соціальних мережах, онлайн-заходи, електронні виставки, репозитарій, розсилки, месенджери, гібридні зустрічі. Цифрова комунікація дає змогу підтримувати горизонтальні зв’язки між тими, хто фізично перебуває в Києві, іншими регіонами України чи за кордоном. Водночас вона потребує відповідальної редакційної політики: бібліотечні повідомлення мають бути послідовною наративною лінією, у якій події, книги, виставки, лекції, сесії розмовного клубу WoA, зустрічі з партнерами й студентські ініціативи вибудовують образ бібліотеки як «живої пам’яті» Маріуполя та безпечного простору майбутнього.

Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення

У цьому контексті доцільно говорити про бібліотечну комунікацію як про м'яку форму соціальної терапії. Йдеться про створення культурного середовища, де люди можуть безпечно говорити про досвід втрати, дізнаватися нове, повертатися до навчання, відчувати свою залученість, бачити знайомі маріупольські смисли в новому київському просторі. Саме тому НБ МДУ може одночасно підтримувати освітній процес, репрезентувати Маріуполь у Києві, працювати з темою травми та бібліотерапії, а не зводити громаду лише до образу втрати. У такому розумінні бібліотека стає модератором університетської й громадської розмови.

П'ятий вектор – лідерсько-організаційний. Тема конференції, присвячена лідерству в умовах соціальних змін, дозволяє розглянути бібліотеку як суб'єкта змін в ЗВО. Бібліотечне лідерство проявляється в умінні побачити потреби спільноти раніше, ніж вони набудуть формального статусу; перетворити обмежені ресурси на партнерські можливості; підтримати студентів і викладачів у переході до змішаного навчання; зробити культурні події інструментом відновлення довіри; забезпечити комунікаційний міст між Маріуполем як втраченим фізичним простором і Маріуполем як спільнотою пам'яті, професійної взаємодії та майбутнього повернення.

Практична модель інформаційно-комунікаційної стратегії НБ МДУ ґрунтується на кількох взаємопов'язаних принципах. Перший – принцип пам'яті: кожна подія, публікація, виставка або цифрова історія має допомагати зберігати документований образ Маріуполя, університету, бібліотеки, викладачів, студентів і партнерів. Другий – принцип доступності: бібліотечні сервіси повинні бути зрозумілими для тих, хто працює офлайн і онлайн, для студентів різних курсів, викладачів, випускників, абітурієнтів, мешканців громади та партнерів. Третій – принцип партнерства: співпраця з українськими й міжнародними бібліотеками, культурними центрами, посольськими програмами, громадськими ініціативами та університетськими підрозділами має бути не епізодичною, а стратегічною. Четвертий – принцип суб'єктності: бібліотека має говорити не лише про те, що було втрачено, а й про те, що вже відновлюється, створюється, переосмислюється й набуває нового змісту.

Отже, інформаційно-комунікаційна стратегія Наукової бібліотеки Маріупольського державного університету в процесі реінтеграції маріупольської громади поєднує бібліотечний сервіс, цифрову присутність, культурну пам'ять, міжнародне партнерство та ціннісне лідерство. Її результатом має бути як збільшення кількості заходів або повідомлень у соціальних мережах, так і формування стійкої комунікаційної

екосистеми, у якій бібліотека підтримує академічну безперервність, допомагає переміщеним людям залишатися частиною спільноти, робить маріупольський досвід видимим у національному просторі й готує основу для післявоєнного культурного відновлення. Саме тому НБ МДУ та Window on America Mariupol розглядаються як важливі інституції м'якої реінтеграції: вони не замінюють державних програм, але створюють людський і смисловий простір довіри, без якого реінтеграція маріупольської громади не може бути повною.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 № 312-р // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/312-2023-%D1%80 (дата звернення: 29.04.2026).

2. Наукова бібліотека МДУ. URL: https://mu.edu.ua/library (дата звернення: 29.04.2026).

3. Збереження української думки й слова: у Маріупольському обговорили майбутнє переміщених і прифронтових бібліотек // Маріупольський державний університет. 20.03.2026. URL: https://mu.edu.ua/news/zberezhennya-ukrajinskoji-dumki-y-slova-u-mariupolskomu-obgovorili-maybutnye-peremishchenih-i-prifrontovih-bibliotek (дата звернення: 29.04.2026).

4. Що важливо знати про початок навчання // Маріупольський державний університет. 28.08.2025. URL: https://mu.edu.ua/news/shcho-vazhlivo-znati-pro-pochatok-novogo-navchalnogo-roku (дата звернення: 29.04.2026).

5. Шакула А. П. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету : інформаційний матеріал до 30-річчя Наукової бібліотеки МДУ. Маріуполь : МДУ, 2021. 3 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3548/1/2021-08-12_NB_MDU_30_inf.mat_PDVIM.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

6. Шакула А. П. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету за 2021 рік : інформаційний матеріал. Маріуполь : МДУ, 2022. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3557/1/2022-02-04_NB_MDU_za_2021_inf.mat_PDVIM.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

7. Назар'єва С. В. Mariupol Window on America Centre: інформаційно-ресурсний центр як міні-модель американської бібліотеки: презентація до доповіді. Маріуполь : МДУ, 2019. 9 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3499 (дата звернення: 29.04.2026).

8. Network // America House Kyiv. URL: https://www.americahousekyiv.org/network (date of access: 29.04.2026).

9. Gerasimidou D. IFLA Guidelines for Libraries Supporting Displaced Persons: Refugees Migrants Immigrants Asylum seekers. International Federation of Library Associations and Institutions, 2024. URL: https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/3696 (date of access: 29.04.2026).

10. Recommendation concerning the Preservation of, and Access to, Documentary Heritage Including in Digital Form // UNESCO. 17.11.2015. URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-preservation-and-access-documentary-heritage-including-digital-form (date of access: 29.04.2026).